

Politiški bojkot; da, tisto prokletstvo krščanske pravičnosti!

A zmagonosno koraka naša armada nasproti vsemu, in klerikalizem bo padel in se ubil pri naskoku na naše vrste. Prepričani smo, da bo prej prišlo solnce s tira, če govorimo s Solonom, preden mine zvestoba učiteljstva do napredne ideje, in prepričani smo, da bo prej konec vseh sodobnih hudobij, preden mine v učiteljstvu čut pravičnosti izpreminjati se.

V duši učiteljstva odmeva danes vsak glas iz slovenske javnosti, in vsa sodobna nasilja so našla v srcih in dušah učiteljstva tako krepak odmev, da bo plamen užaljenega človeka izbruhnil liki plamenu groznega požara, ki uniči vse. In tok, ki ga sade drugi z razporom, ne bo prišel na dan v obliki ponižne revolucije, temveč bo izbruh najsvetejših čuvstev užaljene slovenske duše, ki bo z anarhijo vračal dela anarhistovske družbe.

Politiški bojkot, ki je danes v slovenski javnosti rana, ki se celi, je v srcih učiteljstva še odprta, nezaceljiva rana; in narodno izdajstvo klerikalizma je najgorčenejši izraz čuvstev, ki bude v človeku sposobnosti za najhujša dejanja.

Deželni odbor kranjski hoče zbuditi v srcih učiteljstva ves gnjev in pripravlja izbruh najgorčenejših dejanj.

Danes povemo javno, da se kranjski deželni odbor norčuje iz slovenskega učiteljskega trpina in ga trpinči naravnost na inkvizicijski način.

Račune, ki so jih preganjani napredni učitelji predložili že pred dvema letoma kranjskemu deželnemu odboru, in ki jih je kranjski deželni odbor dolžan plačati, jih še do danes ni poravnal. Kranjski deželni odbor daje torej preganjano učiteljstvo na inkvizicijsko natezovalnico in ga trpinči na naravnost nečloveški način.

To so stvari, ki jih naj zve javnost, zakaj ta dejanja morajo roditi odpor, ki mora postati smrtonosen za sedanje anarhistične razmere.

Učiteljstvo in abstinenčno gibanje.

(Vprašanja, odgovori in drugo.)

C. kr. deželni šolski svet je naročil našim šolskim nadzornikom, da poleg drugega nadzorujejo tudi protialkoholni pouk na naših šolah in kako deluje učiteljstvo proti alkoholizmu med šolsko mladino.

Z ozirom na to sem poročal o protialkoholnem delovanju na učiteljskem zborovanju v Postojni, pri kateri priliki so izrekli nekateri tovariši nekaj pomislekov, oziroma vprašanj. Iz teh sem spoznal, da ta zadeva mnogim ni prav nič jasna in mislim zato kot pravilno, da na ta vprašanja tudi javno odgovorjam:

1. Zakaj se priporoča abstinenca in ne treznost?

Odgovor: a) Če bi se priporočala poslednja, bi ljudje in torej tudi otroci pili nekoliko opojnih pijač, kar je popolnoma nepotrebno, ker se brez teh prav lahko in dobro živi. Dokaz temu premnogi abstinentje.

b) Zaradi treznega pitja preti velika nevarnost, da se zaide v nezmernost, to je alkoholizem.

c) S socialno-gospodarskega stališča. Končno se pa le po abstineni doseže treznost, kar je ravno namen abstinenčnega gibanja.

Dokaz temu moje šestletno delovanje. Popolnih zdržnikov sem pridobil le minimalno število, toda splošno in veliko treznost. Pripomnim pa takoj, da so bili abstinentje večinoma najbrihtnejši otroci.

2. Kakšno akcijo mislijo abstinentje priporočati v slučaju, da bi se zaradi protialkoholnega gibanja preveč oškodovali vinogradniki?

Odgovor: Nikakoršne, ker je že iz prvega razvidno, da je namen tega gibanja treznost naroda, to je, če že ljudstvo mora piti, naj bi pilo le domača pristna vina. Ako dosežemo, da vsaj šolska mladina nič ne pije in tudi vinogradnik le zmerno, tedaj bo imel več pridelka za prodaj kot doslej.

Ost vsega abstinenčnega gibanja je v prvi vrsti naperjena proti žganjepitju, in sicer pred vsem proti nedomačemu, t. j.

tujemu fabrikatu. Ta je razširjen po vsem Kranjskem, največ pa po obmejnih krajih. Ako bi tamkašnji učitelji delovali vsaj v tem slednjem smislu, bi že dosegli za naš narod velikanske uspehe, kako bi bilo mogočno obrambno sredstvo. Zaradi nezanimanja pa propada slovenski rod ob mejah, begatijo pa naši strupeni zatiralci pritepeni Nemci (glej »Ptujsko okolico!«)

3. »Konjak, pomešan z mlekom, mi je rešil otroka!« je vzkliknil tov. Brinar, ker sem trdil po izjavi vseh priznanih zdravnikov, da je vsaka alkoholna kapljica za otroka do 4. leta življenske dobe — strup.

Ta trditev velja seveda za zdrave in normalno razvite otroke.

Če uporablja tedaj zdravnik alkoholov strup za uničevanje telesnega strupa, se s tem ne izpodbije moja gornja trditev.

Vsi priznani zdravniki priporočajo še več. Oni trdijo, da ne potrebujejo nobenih opojnih pijač zdravi otroci in mladeniči celo do 18. leta ne.

Znani veleum Edison je star nad 60 let in ni še užil nobene opojne pijače. Ko ga je nekoč vprašal prijatelj, čemu ne pije alkoholove tekočine, mu je odgovoril: »Jaz rabim svoje možgane za kaj boljšega nego za alkohol.«

4. Na prigovor tovariša iz Vipavske doline, da ni še naletel na pijanega učenca, je to vsekako jako častno za Vipavca, toda s tem pa še ni opravičeno trditi, da bi tam ne bilo potrebno šolskega protialkoholnega pouka in delovanja; zakaj alkohol, že v prav majhnih količinah zavžat, polagoma uničuje učinkuje posebno na otroški organizem, ker je treba pomniti, da preide alkohol popolnoma neizpremenjen v kri ter ima — po izjavi dr. Novotnega — najmanjši kemični molekul, zaradi česar mu je edinemu omogočeno prodirati do notranjih živčnih tkanin.

S tem otopi polagoma delavnost možganskih osredij in na vrsto pridejo živalska osredja, nagoni in strasti; končno otrpnejo tudi ta, in preostane samo še telesno življenje.

Pritisnejo pa navadno neozdravljive bolezni, kakor vodenica, zlatenica in premnogokrat kap na srce ali možgane.

5. Kdaj se naj začne s protialkoholnim poukom?

Odgovor: Takoj, ko vstopijo otroci v šolo; zakaj v višjih razredih (oddelkih) ali celo v ponavljalni šoli bi bilo naše opominjevanje večinoma prekasno. Poučuje se v začetku čim najpreprosteje ali opozarjati se mora otroke na alkoholovo nevarnost. Na naši šoli je vsako soboto in ponedeljek kratko opominjevanje, oziroma izpraševanje.

Pohvalijo se oni, ki so bili zaradi abstinenca doma ali od koga drugega zasmehovani.

6. Čemu je »Zlata knjiga«, saj je že kdaj — odpravljena?

Odgovor: Če je bila odpravljena, ni s tem še rečeno, da je tudi za naš namen nepotrebna. Ne, ampak celo jako potrebna je, posebno pri organizaciji abstinentov kot vzpodbuda za krepko vztrajanje pri njihovem sklepu.

Opominim pa obenem, da sem vpisovanje v »Zlato knjigo« nekoliko izpremenil in vpisujem vanjo mlade junake — zdržnike poslej le enkrat, to je po preteku enoletne vzdržnosti, s katero lahko začnejo v začetku ali tudi med šolskim letom. Druge opazke zaznamujem v svoj »Ročni zapisnik« sproti s posebnimi znaki.

V tem se torej »Zlata knjiga« nekoliko razlikuje od one, ki sem jo bil opisal v brošuri »Učitelj v boju proti alkoholizmu«. II. zvezek, katero knjižico toplo priporočam v preštudiranje.

Sploh si dovoljujem prositi cenjeno učiteljstvo, da bi blagovolilo odslej zasledovati z večjim zanimanjem to najplemenitejšo človeško idejo ter jo izkušalo udeležiti vsaj med mladino, ker z odraslimi itak ni dosti opraviti.

Če storimo toliko, smo storili že mnogo, saj krepimo obenem voljo in tako posredno vzgajamo trdne značaje.

Rudolf Horvat, nadučitelj.

SUKNO in modno blago za gospode in gospe priporočila izvozna hiša Prokop Skokovský in sin v Humpolcu na Češkem Vzorci na željo franco. Zelo zmerno cene. Na željo dam tu izgotoviti gosposke oblike.

Delo češkega učiteljstva in njegov položaj.

Danes se že pri vseh kulturnih narodih smatra šolstvo in učiteljstvo, ki opravlja v šolah eminentno kulturno delo, za eden najvažnejših slojev naroda, seveda se to njegovo delo v praksi ne ceni tako, kakor zasluži, in vendar se je že tolikokrat izkazal kot resničen nazor, da čim boljše šolstvo ima narod, tem močnejši in sposobnejši je v svojem boju za eksistenco.

Z jezo moramo ponavljati upravičen izrek, da je pravzaprav pruski učitelj premagal Avstrijo leta 1866., leta 1870. pa Francoze, in iznova se dokazuje, da je pritlikavi Japonec zaradi svoje višje izobrazbe premagal nezavednega, neizobraženega Rusa. In kljub temu se pri naših proračunih ozirajo mnogo bolj na postavke za vojaštvo, kakor za postavke za šolstvo.

Ako veljajo danes Nemci, skandinavski narodi, Angleži in Američani za prve in najizobraženejše narode na svetu, izhaja to od tod, ker imajo ti narodi že zdavnaj vzorno urejeno šolstvo, kakor ga drugi narodi nimajo. Na njih se očitno uresničuje izrek, da tisti narod, ki bo imel najboljšo šolstvo, bo med vsemi narodi prvi na svetu.

Za dobro šolstvo in izvrstno učiteljstvo pa je treba tudi nekaj žrtvovati. Država in dežela ne bi smeli začeti štediti ravno pri šolstvu.

Tudi pri nas, na češkem, se v teoriji pripisuje šolstvu in učiteljstvu velik pomen za narodno življenje; splošna izobrazba naroda se priznava kot edino sredstvo k ohrani in napredku češkega naroda; gesla: v delu in znanosti je naša rešitev, s prosveto k svobodi! so nam postala že splošna načela. To pa velja le bolj v teoriji, v praksi naši merodajni činitelji niti danes še ne smatrajo šolstva za aktualno narodno zadevo; nasprotno, velik del naših ljudi smatra šolstvo in učiteljstvo za nekako breme, za socialno zlo, ki zahteva od davkoplačvalcev le mnogo žrtev, ki nima od njih nobenih pozitivnih koristi. Vseeno pa se radi pobahajo, češ, da je češki narod eden najbolj izobraženih, da ima manj analfabetov, kakor Nemci itd. Kdo ima zasluge za to? Učiteljstvo! Ne domišljamo si, da vsa izobrazba izhaja edino iz šole, vendar pa ni mogoče utajiti, da ima za izobrazbo češkega naroda, kakor tudi za njegov preporod, občno kulturo in političsko moč največje zasluge ravno češka šola in njeno učiteljstvo.

V dobi Marije Terezije in Jožefa II., ko se je začelo šolstvo tudi na Češkem razvijati, zač enja tudi kulturno narodno delo češkega učiteljstva, ki je, dasi v bednih materialnih razmerah — marsikateri učitelj si je moral namreč kot gostilniški godec ali kolednik iskati zasluzka — budilo češko ljudstvo k narodni zavesti, spisovali so marljivo češke učne knjige, obenem delali tudi izven šole za narodno izobrazbo in prosveto. Leta 1848. je zasijala za češko narodno šolstvo lepša, svobodnejša doba. Zdaj je češko učiteljstvo moglo več storiti za svojo pedagoško izobrazbo; nastalo je več pedagoških društev. Ali kmalu je prišla doba reakcije in germanizacije. Vendar je to dobo češko učiteljstvo moško preživelo in ostalo je zvesto idealom svobodne narodne šole, ki se jih je navzelo v letu 1848.—1849. Prišla je pa zopet nova svobodnejša doba, ki je omogočila češkemu učiteljstvu pravo kulturno delo za svoj narod. Nastale so strokovne in stanovske učiteljske organizacije, začelo se je živahno duševno delo na polju narodne vzgoje. Tedanji strokovni časopisi so verno zrcalo tega delovanja. Ideal češkega učiteljstva je bila češka narodna šola; ki se je za njo vztrajno in smotrno bojevalo; obenem pa je delovalo tudi na to, da se stari šolski zakon odpravi in šola popolnoma osvobodi od varuštva cerkve. Ali ravno v tej dobi se je nahajalo češko učiteljstvo v jako težavnem položaju, zakaj voditelji češkega naroda so bili proti svobodomiselnim šolskim zakonom, ki so bili največjega pomena tako za razvoj našega šolstva, kakor za učeljski stan. Tiste učitelje, ki so šli z narodno opozicijo proti vladi in niso hoteli izvajati šolskih zakonov, je prega-

njala vlada; te pa, ki so se postavili na stran zakonov, so politički voditelji razkričali kot narodne izdajalce. Štirideset let je minulo od teh dob, ali še do danes se ta razpor čuti v češkem učiteljstvu in narodu. V narodu samem je ostal še vedno odpor proti šoli in učiteljstvu. Noben davek ni pri navadnem davkoplačevalcu tako nesimpatičen kakor šolske doklade, med učiteljstvom samim kakor med narodnimi politiki pa je ostal spor med načelom avtonomije šolstva in pa med načelom podražljivega vsega šolstva, kot spor med dvema bistveno si nasprotujočima tendencama, ki imata dosti argumentov za in proti. (Dolje.)

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev v Logatcu ima svoj redni občni zbor v četrtek, dne 23. maja t. l., ob 2. uri popoldne v Škocijani pri Rakeku. Na dnevnem redu je razen navadnih točk razgovor o izpremembi Zavezinih pravil in določitev zastopnikov, ki jih pošlje učiteljstvo v ces. kralj. okrajni šolski svet. Udeleženci se zberejo točno ob pol 2. uri popoldne v restavraciji gospoda A. Domicelja na Rakeku, od koder se podajo skupno v divni Škocjan. Pri neugodnem vremenu se vrši zborovanje na Rakeku. Polnoštevilne udeležbe pričakuje odbor.

Postojnsko okrajno učiteljsko društvo je zborovalo 2. t. m. v Postojni, in sicer ob obilni udeležbi vzlic silni burji, ki je ta teden vihrala po naših kraških planotah ter vzlic še groznejšemu in nemoralnemu pritisku od druge strani, katera nam niti ne dovoljuje biti v svojih društvih lasten gospodar, to je brez duhovskega jerobstva.

Predsednik tovariš Dragotin Česnik zato z veseljem otvori zborovanje, omenja srebrne poroke našega ustanovitelja in našega častnega člana Jakoba Dimnika, nadučitelja v Ljubljani, ki mu želi zbor dočakati tudi zlato ter se spomni še drugega našega častnega člana in narodnega mecena, rajnega gospoda Josipa Gorupa, viteza pl. Slavinjskega, kateremu v počaščenje se dvignejo zborujoči s sedežev.

Na to poročilo tov. Rudolf Horvat o temi: »Šolska mladina in alkohol.«

Njegovo predavanje zbudi precejšnjo debato, o kateri poročamo na drugem mestu.

Tudi poročilo predsednikovo o »Izpremembi Zavezinih pravil« se je obravnavalo vsestransko in temeljito ter so bile soglasno sprejete sledeče resolucije, ki jih morajo zagovarjati delegati pri prihodnji skupščini:

1. Pri »Zavezi« naj se strogo delita gospodarska in organizatorska stran delita gospodarska in organizatorska stran delovanja.

2. Okrepi naj se bolj naša krajevna organizacija, po kateri se prihaja lažje v stik z ljudstvom; zato se naj ne sili preveč vse osredotočevati v Ljubljani.

3. Stalnega tajništva naj se ne ustanovi, ker bi bilo predrago in težko izvedljivo.

Tajnikovo poročilo se sprejme s pripombo, da se pri glavni skupščini »Zaveze« ni nič oziralo na predlagane teze našega lanskoletnega poročevalca tovariša Zaletela v telovadnem pouku, zlasti ne z ozirom na sklep, da se naj storijo potrebni koraki glede uvedbe enotne telovadne terminologije v šolah in društvih.

Iz blagajnikovega poročila zvemo, da ima naše društvo imetja 794 K 53 h.

Odbor je ostal dosedanj, v »Zavezino« skupščino pa se je izvolilo šest delegatov. Končno sklene predsednik zborovanje s trikratnimi klici »Slava« na presvetlega vladarja.

Reformni srednješolski zavodi in naši odnošaji.

Štajersko.

Saleško učiteljsko društvo se je majniškega izleta, ki ga je priredilo celjsko učit. društvo dne 5. maja t. l. v Zalecu, udeležilo v precejšnjem številu članov. Izlet je nad vse pričakovano dobro uspel. Zahvala gre v prvi vrsti tovarišu Brinarju, ki je kot predsednik Celjskega učit. društva tako spretno aranžiral in vodil ta izlet. Preživeli smo nekaj srečnih ur v krogu vrlih naših tovarišic in dragih tovarišev. Rečemo lahko, da je bil ta dan res učiteljski dan, ki je nanovo oživel in okrepil stanovsko zavednost. Ostane nam vsem v prijetnem spominu.

Ptujsko učiteljsko društvo je zborovalo 2. maja v ptujski okoliški šoli. Navzočih je bilo 21 tovarišev in 14 tovarišic. — Predsednik tov. Klemenčič pozdravi vse navzoče ter se spominja najprej bivšega tovariša, rajnega Dragotina Zupančiča. Namesto venca na njegovo krsto se je nabralo med navzočimi 21.80 K, kar

se je poslalo za »Dijaški dom« v Mari-boru. Nato se preide k dnevnemu redu. Na dopis učit. društva za sevniki in breški okraj glede pasivne rezistence ter gr-dih napadov in laži po klerikalnem časopisu, se sklone, da bodo o tem poročali delegati na binkoštnem zborovanju. Nato se je izvolil odsek, obstoječ iz 7 članov, ki je prevzel priprave za veselico, ki se naj vrši o priliki binkoštnega zborovanja Zveze učit. društev. Na dnevnem redu je bilo potem poročilo tov. Klemenčiča o učiteljevem delovanju izven šole. Podal nam je iz lastne izkušnje jasno sliko, kako plodonosno je lahko učiteljevo delovanje zunaj šole. Vsi navzoči, posebno pa mlajši učitelji so od tega poročila gotovo mnogo pridobili, želeli bi bilo, da se po danih navodilih tudi ravna, zakaj potem so jim uspehi zagotovljeni. Dobro bi bilo, da bi tov. Klemenčič objavil svoje poročilo v »Učiteljskem Tovarišu«, da bi ga brali tudi tisti, ki so mogoče vendar naročniki našega stanovskega glasila, ki pa iz komoditete ali malobrižnosti ne posejajo naših zborovanj. Žal, da je v ptujskem okraju še veliko takih, ki ne pridejo nikdar k zborovanju. Kje si, stanovska zavednost?

Gornjegrajsko učiteljsko društvo je zborovalo dne 5. majnika t. l. v šolskem poslopju v Gornjem gradu. Zaradi boleznih nekaterih in znane malomarnosti za društvene zadeve pri drudih je bila udeležba precej pičila. Predsednik Kelc pozdravi navzoče, posebej se milega nam tovariša Gosaka, ki nadomestuje obolelega tovariša Korbana. Po dovršitvi navadnih točk vzporeda, da predsednik besedo tov. Zemljiču ml., ki je točno temeljito in vse hvalvredno predaval »O našem socialnem vprašanju«, razdelivši ta aktualni predmet v tri glavne točke, namreč 1. o socialnem individualnem vprašanju, 2. od tega je odvisen razvoj šolstva in 3. neposredni kulturni pomen celokupnega naroda našega, za katerega prospeh se v prvi vrsti boriti, je glavna naša mislija. Ker so od »Zveze« doposlani predlogi o obupnem gmotnem položaju učiteljstva v neposredni zvezi s prej navedenim referatom, je predaval tov. Kocbek o dotičnih predlogih, sklicevaje se na vlogo »Verbanda« v »Päd. Zeitschrift«, in sicer se je sprejelo samo 1. predlog z dostavkom, da naj »Zveza« spodbuja študijske slovenske učitelje in učiteljice skrbi, da naj takšno in enake vloge vloga na višja mesta »Lehrerbund« za vse štajersko učiteljstvo. De-bata, ki se je bila o vsem razvila, je bila živahna in temeljita; zakar je predsednik oba govornika, kakor vse, ki so se tega razgovora udeležili, zahvalil najpristneje. Predloga 2. in 3. sta bila soglasno odklonjena. Ker se po raznih listih širi vest, da hočejo neki krogi nivo naobrazbe pri učiteljstvu namesto povzdigniti in razširiti, stisniti in potlačiti na še nižje mesto, pred-laga predsednik Kelc, naj »Zveza« deluje z vsemi mogočimi silami za to, da se naj pred dovršenim 15. letom nihče ne sprejme na učiteljska in tudi ne, ako ni dotičnik dovršil vsaj štiri učna leta gimnazije, realke ali meščanske šole ter naj se učiteljstvu odpro enkrat že vrata na vseučilišča; v tem smislu naj namreč delujejo složno in odločno vsa avstrijska učiteljska društva.

Med posebnimi predlogi je bil sprejet tudi ta, da se vrši prihodnje zborovanje dne 30. junija t. l. v Novi Štifti, kjer bosta obhajala tovariš Kelc 35letnico, tovariš Kocbek 30letnico svojega učiteljevanja. Na veselo snidenje!

Srednješolski vestnik.

Reformni srednješolski zavodi in naši odnošaji.

Prof. Josip Wester, Ljubljana.

I.

A. Gimnazije in realke.

Do l. 1908 smo imeli v naši državni polovici dve tipa srednjih šol: gimnazijo in realko. Nekateri gimnazije so imele v nižjih štirih razredih risanje kot obvezni učni predmet; to so bile takozvane realne gimnazije, ki pa jih smemo šteti z vsjo pravico med gimnazije, zakaj v višjih razredih se njih učni načrt popolnoma strinja z gimnazijskim.

Osnova gimnazijam je podana z odlokom naučnega ministrstva z dne 15. sept. 1849, števil. 6467 v takozvanem »organizačnem osnutku« (Organisationsentwurf). Ta osnutek je ostal skoraj 60 let in dalje do danes kot splošno veljavni učni načrt. V tem je izražen namen gimnazije s sledečimi besedami: »Višja splošna izobrazba na podlagi bistvene uporabe starih klasičnih jezikov in njih slovstva; s tem obenem priprava za vseučiliške študije.« — Popolna gimnazija obstoji iz 8 razredov: 4 tvorijo nižjo, drugi 4 višjo gimnazijo.

Nižja gimnazija pripravlja za višjo; vendar dosega s tem, da vsak učni predmet relativno zaokroži in zaključí, enotno

splošno izobrazbo, ki je za večje število življenjskih poklicev zaželjena (»erwünschlich«) in zadostna (»ausreichend«).

Višja gimnazija pa nadaljuje ta pouk na bolj znanstven način in je takorekč pripravljajnica za univerzo.

Učni predmeti za gimnazijo so: a) splošno obvezni: verouk, latinščina, grščina, učni jezik (pri nas nemščina in slovenščina), zgodovina, zemljepis, matematika, naravoslovje, prirodopis in kemija, modroslovje, propedeutika; v novejši dobi (po novem učnem načrtu) tudi še: lepomisje, risanje, telovadba; — b) relativno obvezni so deželni jeziki (v posameznih kronovinah različni); — c) prosti predmeti: moderni jeziki (pri nas na pojedinih zavodih francoščina in laščina), petje, stenografija, dež. jeziki (ponekod); opisna geometrija; fizikalne vaje (ponekod); prostoročno risanje in telovadba, (dokler se ta dva predmeta ne uvedeta kot splošno obvezna v smislu novega učnega načrta). — Taka gimnazija, ki jo zovejo tudi »humistično«, obstoji bistveno neizpremenjena že dvainšestdeset let; dve človeški generaciji sta se izobraževali na podlagi tega načrta, skoro že osem študijskih kolobarjev (turnusov) po 8 let je dovršenih.

Drugi tip dosedanje srednje šole tvori realka.

Kot organizacijsko osnovo za realke ima skoro vsaka kronovina svoje deželne zakone, ki so bili potrjeni okoli l. 1870. Samo za realke na Kranjskem, Goriškem in v Trstu so izšle posebne ministrske naredbes v l. 1870-72; tako velja n. pr. za realko v Ljubljani min. naredba z dne 31. maja 1871, št. 2431. Po tem takem so realke v primeri z gimnazijami dokaj mlajši zavodi; najstarejši štejejo nekaj več ko 40 let svoje zgodovine.

Namen realke je: 1. podati splošno višjo izobrazbo s posebnim ozirom na matematično-naravoslovne stroke; 2. pripravljati za višje strokovne šole, t. j. za študije na politehničnih visokih šolah, na gozdarskih in rudarskih akademijah itd., torej za višje šole, temelječe na realnih učnih predmetih.

Popolne (velike) realke imajo po 7 razredov in se dele v nižje in višje realke. Nižja realka (4-razredna) pripravlja za višjo in nudi do neke stopinje zaokroženo višjo izobrazbo tistim, ki hočejo, dokončavši te razrede, stopiti v praktično življenje.

Višja realka (3razredna) izpopolnjuje učno snov nižje realke in pripravlja zlasti za višje študije, temelječe na matematično-naravoslovnih vedah. Višja realka ne obstoji (kakor tudi ne višja gimnazija) sama za se, ampak je vedno v zvezi z nižjo realko ali pa tudi s štirirazredno realno gimnazijo (starega tipa).

Učni predmeti na realki so (slično ko na gimnaziji) a) obvezni: verouk, jeziki (učni jezik, deželni in moderni jeziki), zgodovina, zemljepis, matematika, prirodopis, kemija, fizika, opisna geometrija, prostoročno risanje, telovadba. — Kar se tiče učnega, oz. deželnega in modernega jezika, veljajo v raznih kronovinah posebne naredbes. — b) Relativno obvezni (v raznih deželah razni). — c) Neobvezni ali prosti (različni). — Na realki torej v jezikovnem pouku ni tiste enotnosti, kakor je na gimnaziji; naravno, ker so realčni zakoni v posameznih deželah v soglasju s praktičnimi potrebami dotičnih pokrajin. In prav v tem tiči prednost realnih študij pred gimnazijskimi.

B. Reformni zavodi.

Kakor znano, je zborovala na Dunaju v dneh od 21. do 25. januarja l. 1908 od naučnega ministrstva sklicana srednješolska enketa, katere so se udeležili poleg šolnikov zastopniki ministrstva, znanstveniki, pedagogi in visokošolski profesorji, vojaški dostojanstveniki itd. tudi zastopnice ženskih vzgojevalnih zavodov.

Uspeh te enquete se je pokazal še isto leto v naredbah naučnega ministrstva z dne 8. avg. 1908, št. 34.180. S tem odlokom se je namreč načelno dovolilo, da se smejo (poleg obstoječih 4-razrednih realnih gimnazij) osnovati tudi novo organizirani osemrazredni zavodi, t. j. osemrazredne realne gimnazije (tip A). Razun teh se sme tudi poskusiti z reformnimi realnimi gimnazijami (tip B). To sta dva nova reformna tipa srednje šole. Tretji pa ja takozvani »dečinski tip« (tip C) realne gimnazije; že l. 1907 je bilo naučno ministrstvo dovolilo, da se občinska realna gimnazija v Dečinu ob Labi preosnuje v višjo realno gimnazijo s posebnim učnim načrtom. Sedaj je ta zavod v upravi države in tvori takozvani »dečinski tip«.

Tako torej imamo v državi troje vrst reformnih zavodov. Že ta trojnost kaže, da se sedaj že poskuša, kateri tip se najbolj obnese. A že vsa znamenja kažejo, da se bo najprej in najbolj udomačila osemrazredna realna gimnazija (tip A). Po statističnem pregledu za l. 1910/11, izdanem od naučn. ministrstva v naredbenem listu dne 15. jan. 1911, je bilo v to-

straski državni polovici 296 gimnazij; med temi 21 malih gimn., dve 4-razr. realni gimn. (starega značaja), 3 male realne gimnazije, 215 velikih gimnazij, 4 realne in velike gimnazije, dve veliki realni gimn. (star. znač.), 47 osemrazr. realnih gimn. (tip A) in dve reformni realni gimnaziji (tip B). Med temi se preosnavlja 34 hum. gimnazij v realne, oz. reformne gimnazije in štiri realke v realne, oz. reform. gimnazije.*

Preden se spustimo v nadaljnje razmotrivanje, je treba te zavode točneje označiti po njih bistvu in učnem načrtu.

Tip A. Realna gimnazija ima 1. osem razr. (prejšnja realna gimn. le štiri nižje); 2. od 3. razr. dalje se poučuje mesto grščine kak moderni ali deželni jezik (franc., angl., ital. itd.); 3. realnim učnim predmetom je določen širši obseg in odmenjeno več časa.

Tip B. Reformna realna gimnazija je na nižji stopnji (4 razr. nekaka nižja realka, torej brez latinščine in brez grščine; višja stopnja (4. razr.) pa dobi gimnazijski značaj s tem, da se poučuje od 5. razreda dalje latinščina kot obvezni predmet; grščine se sploh ne uče, a mesto nje kakkega modernega ali deželnega jezika.

Tip C. V prvih dveh razredih so še vsi učenci združeni in se uče vsi po enotnem načrtu, tudi latinščine. V tretjem razredu se učenec odloči ali za gimnazialno ali za realno smer; v prvem slučaju se uči grščine, v drugem pa francoščine kot obveznega predmeta, dočim ostane v ostalih predmetih pouk skupen.

To velja za 3. in 4. razred. V 5. razredu pa se prične popolna delitev: realisti opuste lat. kot obvezen predmet, a se je uče lahko še nadalje neobvezno; zato pa se uče tekom višjih 4 razredov še angl., kemije in opisne geometrije. — Gimnazijci pa se uče še nadalje latinščine; prost predmet postane zanje prostoročno risanje, ki je v nižjih razredih za vse obvezno; razun tega se lahko uče franc., angl., opisne geometrije in kemičnih vaj kot prostih predmetov. V višjih razredih je torej popolna delitev v realni in gimnazialni oddelek; od l. 1910/11 pa imajo na tem zavodu še poseben realno-gimnazialen oddelek, torej trojno cepljenje (»dreifache Gabelung«).

II. Pravice absolventov.

1. Gimnazije: Absolventje z zrelostnim izpričevalom se lahko vpšejo kot redni slušatelji na vseh (4) fakultetah vseučilišč za vsakršne akademične študije; dalje kot bogoslovci na bogoslovnih semeniščih; (v slučaju posebnega dovoljenja dotičnega ordinariata) tudi brez mature, samo z ugodnim zadnjim letnim izpričevalom. Dalje imajo pravico do študij na živinozdravniški vis. šoli, vis. šoli za poljedelstvo, na konzularni akademiji, trgovskih akademijah; tudi na tehničnih visokih šolah, če prestanejo posebne izpite iz prostoročnega risanja, oz. opisne geometrije v tem ozirom dajejo humanistične gimnazije po novem učnem načrtu priliko za pouk v teh predmetih s tem, da se vpele prostoročno risanje kot obvezen predmet (v nižjih razr.), v višjih pa opisna geometrija kot neobvezen.

2. Realke: Zrelostno izpričevalo daje pravico do študij na vseh visokih šolah tehničnega značaja in za vse tiste kakor gimn. izpričevalo, razen za vseučilišče. Vendar se morajo absolventje z maturo vpisati kot redni slušatelji na vseučiliščih na vseh fakultetah, če prestanejo posebno izkušnjo iz latinščine, grščine in modroslovne propedeutike (min. nar. z dne 28. aprila 1885, št. 7553, brez izkušnje iz grščine imajo pa iste pravice kakor absolventje realnih gimnazij (min. odlok 29. aprila 1910, št. 10.853).

3. Reformni zavodi. V obče veljajo za absolvente reformnih zavodov vseh treh tipov iste določbe, torej iste pravice kakor za absolvente gimnazij in realk. Torej so zrelostna izpričevala teh zavodov širše vrednosti, kakor izpričevala gimnazij, ozir. realk za se; zato nudijo absolventom priliko za več in za različnejše študije kakor gimnazijska, oz. realna zrelostna izpričevala. In baš v teh pravicah in tej obsežnosti obstoji praktična prednost študij na reformnih zavodih: 1. nudijo ti zavodi učencem priliko, da se laglje prilagodijo predmetom spričo svojih zmožnosti; in 2. daje zrelostno izpričevalo reformnega zavoda obenem skoro vse tiste pravice, ki jih daje gimnazijsko, oz. realsko izpričevalo samo za se.

Tepraviče so: 1. Absolventje realne in reformne gimnazije se lahko imatrikulirajo na posvetnih fakultetah vseučilišč kot redni slušatelji in delajo lahko vse državne izpite in rigorozne; posebej: posvete se lahko juridičnim in medicinskim študijam sploh; filozofskih pa iz vseh modernih jezikov te realističnih predmetov. Učiteljsko (profesorsko) izkušnjo iz klasične filologije, iz latinščine in francoščine (kot glavnih predmetov), iz zgodovine in iz modroslovja smejo delati le tisti slušatelji, ki se izkažejo, da so prestali najkasneje dve leti pred

sklepom predpisanih vseučiliških študij dopolnilno izkušnjo iz grščine v obsegu zahtev pri gimnazijski zrelosti izkušnji. To izkušnjo napravijo lahko na kaki gimnaziji ali pa pri posebe za to določeni izpraševalni komisiji na univerzi.

Zato se osnujejo na univerzah tudi posebni učni tečaji za latinščino in grščino. — Slične določbe veljajo za teološke študije (ministrski odlok z dne 12. decembra 1909, št. 49.645), da morajo absolventje reformnih zavodov prestati posebno izkušnjo iz grščine v obsegu gimnazijskih zahtev. Dodatno izkušnjo iz grščine morajo delati tudi tisti osmošolci, ki so od pristojnega ordinariata sprejeti v semenišču samo na podlagi letnega izpričevala (brez zrelostne izkušnje).

2. Absolventje osemrazrednih realnih gimnazij in realnega oddelka dečinskega tipa (C) se pripuste brezpogojno kot redni slušatelji tehničnih visokih šol; absolventje reformne gimnazije (tip B) pa le, če izkažejo slično, kakor absolventje gimnazij, zahtevano spretnost v prostoročnem risanju.

3. Absolventje reformnih zavodov tipa A in C (realnega oddelka) se sprejmo brezpogojno kot redni slušatelji na visoki šoli za poljedelstvo; absolventje reformne gimnazije (tip B) pa morajo prvo leto poslušati predavanje o opisni geometriji.

4. Na živinozdravniških visokih šolah imajo absolventje vseh reformnih zavodov dovoljen pristop kot redni slušatelji.

5. Za apotekarske (lekarske) študije zadošča absolviranih šest razredov kakkega reformnega zavoda; le absolvent 6. razrednega tipa C. (realnega oddelka) morajo narediti dopolnilno izkušnjo iz latinščine, kolikor je predpisano za 5. in 6. razredne realne gimnazije.

6. Absolventje reformnih zavodov se pripuste brezpogojno kot redni slušatelji rudarskih visokih šol (akademij) v Ljubnem in Pribramu.

7. Pravice do enoletne prostovoljne vojaške službe so iste, kakor jih imajo absolventje gimnazij in realk. Iste pravice veljajo za sprejem v vojaške vzgojevalne zavode in za pripust h kadetnim izkušnjam.

(Konec.)

Književnost in umetnost.

Karel Widrov abecednik: »Moje prvo berilo« je dobilo na priporočilo ocenjevalcev ministrskega predprijateljstva. Na podstavi ocen se vrše priprave, da bo abecednik do začetka prihodnjega šolskega leta zanesljivo izšel; zato letošnje okrajne učiteljske konference brez skrbi lahko uvedejo ta abecednik že za prihodnje šolsko leto. Da to tem laglje storé, navajamo v naslednjem mnenje strokovnjakov, ki so po naročilu šolskih oblastev »Moje prvo berilo« ocenjevali v rokopisu. Priznan pedagog in pedagoški pisatelj piše med drugim: »Das vorliegende »Moje prvo berilo« kann ungescheut den moderneren Fibern an die Seite gestellt werden. Es steht auf der Höhe der Zeit.«

Dva druga priznana šolnika in strokovnjaka pa pišeta:

»V sedanjih sestavi odgovarja ta knjiga vsem pedagoškim zahtevam, bodisi glede vsebine in učne poti, bodisi glede jezikovne pravilnosti. Odlikuje se zlasti v tem, da so že med male črke uvrščene bralne vaje, ki nastopajo v njih besede z dvema in tremi soglasniki. Te bralne vaje nadomeščajo one preobširne, suhoparne bralne vaje, ki so v dosedanjih abecednikih sledile malim črkam in so povzročale otrokom pri branju dosti težav, učitelju pa ugrabile veliko dragega časa.

Vsebinska bralnim vajam v »Mojem prvem berilu« je v obliki kratkih opisov in povestic zajeta iz nazornega nauka, kar bo nedvomno pospeševala le-ta nauk. Stavki v njih so kratki, jedernati in lahko umljivi, ki bodo navajali otroke na samostojno mišljenje. Ker vsebujejo bralne vaje deloma poučno snov iz otroškega življenja, zato bodo tudi vzgojevalno močno vplivale na mlado dovzetno dušo.

Podpisana se popolnoma strinja s sedanjim razvrstitvijo malih in velikih črk in odobrujeta sploh vso uredbo »Mojega prvega berila«.

»Moje prvo berilo« bo ilustrovano deloma z dvema, deloma s tremi barvami. Ocenjevalec-strokovnjak piše o ilustracijah: »Sie sind im Geiste des Kindes gezeichnet. Einige zeichnen sich besonders durch lieblichen Humor aus.« — »Moje prvo berilo« se torej brez skrbi uvede že s prihodnjim šolskim letom v vseh naših šolah.

Politiški pregled.

* Ljubljana proti Cuvaju. V seji ljubljanskega občinskega sveta dne 9. t. m. je bil sprejet nujni predlog, ki izreka hrvaškemu narodu najtopleje simpatije Ljubljane v njegovem boju proti ogrski oligarhiji. Nemci se glasovanja niso udeležili.